

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Konference „Právo na soukromí“ na Právnické fakultě

Masarykovy univerzity

Jan Filip*

Je již více než 20-letou tradicí katedry ústavního práva a politologie pořádat na podzim každoročně konference na aktuální témata svého oboru. Po několika letech se oporou organizátorů stal Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (původně Právnické fakulty Masarykovy univerzity) a Nadace Konráda Adenauera, jejíž podpora výrazně napomohla zvyšování jak odborné, tak organizační stránky konferencí. Nejinak tomu bylo i 1. prosince 2010, kdy na Právnické fakultě proběhla konference na téma „Právo na soukromí“ za účasti vybraných referentů a shromážděných odborníků ze všech právnických fakult, vrcholných soudních institucí České republiky včetně jejich vedení a zástupců z Ústavního soudu Slovenské republiky. Úkolem konference bylo zmapovat toto dosti opomíjené téma ústavního práva tak, aby se jak samotné jednání konference a diskuse na ní vedená, tak i sborník na jejich základě připravený, staly impulsem pro další sledování této stále aktuálnější problematiky. Na to upozornil ve svém úvodním vystoupení J. Filip z pořadající katedry, který se věnoval problematice vymezení pojmů „soukromého“ a „veřejného“ z různých hledisek a pokusil se začlenit právo na soukromí do architektury teorie základních práv a svobod. Zdůraznil, že se v našich ústavních předpisech jedná o převzatá řešení z Všeobecné deklarace lidských práv (1948), která ovlivnila následující regulace v podobě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (1950) a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (1966). Právo na soukromí chápe jako *lex generalis* k množství ustanovení Listiny základních práv a svobod. Zabýval se též vznikem tohoto pojmu a jeho vývojem (již Starý zákon), zejména pak chápáním (odlišné v USA a v Evropě, vývoj v důsledku chování médií, ochrany dat, rozvoje techniky a internetu) v podmínkách 18. až 20. století, kdy se na jedné straně upřesňují jeho hranice, na druhé straně jejich právní upřesnění vytváří příležitosti pro určité skupiny osob (např. tzv. celebrity), aby nastavit si práh nedostupnosti na jinou úroveň, než by právo

předpokládalo. Na úvodní slovo navázal první referát přednesený místopředsedkyní Ústavního soudu E. Wagnerovou, která podala obsáhlý výklad dogmatiky práva na soukromí v konfrontaci s judikaturou Ústavního soudu, na které se rovněž jako zpravodaj v řadě případů podílela. Zdůraznila toto právo jako strukturální element ústavního řádu na příkladu USA (Brandeis, Posner, Bork) a připomenula problém jeho odlišení (*the right to be let alone*) při hodnocení ústavnosti zásahů do osobnostních a majetkových práv. Zdůraznila podmíněnost tohoto práva svobodou jedince a potřebu vyvažování konkurujících zájmů při přezkumu zásahů z hlediska toho, co lze zařadit do soukromé a veřejné sféry. Varovala před paušálním hodnocením a podceňováním konkrétních okolností případu (včetně problematiky veřejnosti a veřejného prostoru, povahy osob atd.). Upozornila též na pozitivní povinnosti státu v této sféře, kterou nelze chápat jen z hlediska negativního statusu jedince (není omezena jen na tzv. *Abwehrrechte*). Pokusila se též definovat aktivní a pasivní stránku práva na soukromí, povahu zásahů a blíže charakterizovala test šesti kroků, který by měl podle jejího názoru k hodnocení ústavnosti zásahů sloužit. Jiné aspekty této problematiky rozvinul a prohloubil další referát místopředsedy Ústavního soudu P. Holländera, který se zaměřil na bližší rozbor zásady proporcionality a jejích teoretických východisek v kontextu hodnot, statků, dober, účelů, které třeba při ochraně soukromí respektovat, popř. brát v úvahu. V této souvislosti se věnoval pojmům osob „veřejně činných“ a jejich ochraně. Následoval rozbor příkazů k optimalizaci z hlediska teoretických prací Dworkina (pravidla a principy), Habermase, Böckenfördeho, Jaestaeda a zejména Alexyho, který principy chápe jako příkazy k optimalizaci v relaci k právním a skutkovým možnostem. Zásada proporcionality v úzkém slova smyslu, tedy příkaz k poměřování, plyne ze závislosti na právních možnostech, kdežto při uplatnění zásady potřebnosti a vhodnosti nutno vyjít z povahy principů jako příkazů k optimalizaci v závislosti na skutkových možnostech. Své teoreticky komplikované závěry následně dokumentoval na řadě rozhodnutí Ústavního soudu. Jako tezi zde

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

vytýčil, že u části veřejných dober v případě jejich kolize se základními právy platí jiná struktura zásady proporcionality, než je ta, kterou představuje příkaz k optimalizaci, a to vyloučení toliko extrémní disproportionality. V této souvislosti zdůraznil, že zásada proporcionality je hermeneutickou strukturou, není ale kognitivním vzorcem. V duchu Gadamera tak vychází z toho, že její součástí je předporozumění interpreta (subjektu aplikujícího ústavní právo), dále její konkrétní a transparentní nárys odůvodnění ústavnosti normy jednoduchého práva garantující jeden a omezující jiný ústavní princip. V následujícím vystoupení se *T. Sobek* (Právnická fakulta ZČU) pokusil z hlediska pravidel logiky formulovat některé obecné závěry („logika souhlasu“) z hlediska možnosti zásahů do soukromí. Zde bude zajímavé, zda se mu jeho řečnický působivý vystoupení podaří zpracovat i v přístupné písemné podobě. V další části konference následovala vystoupení, která byla věnována ne již tak teoretickým a strukturálním otázkám, jako jednotlivým praktickým problémům ochrany soukromí. Tuto problematiku otevřela hned s obvyklým zaujetím pro věc *K. Šimáčková* (pořádající katedra, soudkyně NSS) rozbohem problematiky voyerismu na příkladu mediálně známých kauz, ve kterých bylo analyzováno zejména zpravodajství soukromých a veřejnoprávních médií líčící lidské utrpení a představující invazi do soukromí (může být individualizace zobrazení ponížená lidské bytosti v médiích jakkoli přínosná?). V této souvislosti se referentka zaměřila i na judikaturu, která takové zásahy postihovala. V této souvislosti došla k nejen prakticky, nýbrž i teoreticky závažnému závěru, podle kterého je soukromoprávní korporace nositelem většiny základních práv více méně ve stejném rozsahu jako jednotlivec. To značí, že správní trestání korporací se testuje ve správním soudnictví skoro stejnými ústavními a lidskoprávními kautelami jako trestněprávní postih fyzické osoby. Správní soudy tedy postihují státní orgán, pokud zasáhne svou sankcí do takto vysoko postaveného standardu ochrany práva korporace, a může se jim stát, že cestou úplně zmeškají ochranu práv týraných dětí (střet svobody projevu a ochrany soukromí). To je poté problémem (střet zákazu bezdůvodného zobrazení lidského utrpení, nebo právo na podnikání a dosahování zisku proti právu dítěte na soukromí a lidskou důstojnost) dogmatiky základních práv (vztah státu a soukromých osob) a lidských práv, kde je okruh osob a pramenů značně širší. V obdobném duchu se neslo vystoupení *M. Bartoně* (Právnická fakulta UP Olomouc), které se zaměřilo na zveřejňování odposlechů, získaných z policejních protokolů či pořízených soukromě. Referent zde upozornil na dva či tři základní kroky posuzování – zda bylo samo pořízení odposlechu legální, zda bylo obstarání přepisu třeba i legálního odposlechu v trestním řízení legální a zda je samo zveřejnění legální. I kdyby soud dospěl k závěru, že se jedná o zásadní otázku veřejného zájmu, takže novinář nebude postížen za zveřejnění

nelegálního odposlechu (nelegálního už svým pořízením nebo legálně pořízeného pro účely trestního řízení), ještě to neznamena, že by se tím snad vymazala vina toho, kdo odposlech nelegálně pořídil. I on zmínil judikaturu v ČR a SR. Závěrem pak upozornil na řadu předvánočních nabídek na internetu na zlevněnou odposlouchávací techniku za cenu v řádech tisícikorun, kterou si může pro své potřeby koupit kdokoli. Všechny přítomné zaujalo vystoupení praktika soudce *M. Ryšky* (Krajský soud Brno), který se věnoval problematice vymezení práva na soukromí v kontextu různých záznamů, ať se již týkají spotřebitelských úvěrů, kamer nebo sexuálních aktivit. Zde se dostal k zajímavé otázce, kterou známe ze SRN pro případ posuzování tzv. peep-show, tedy toho, zda takové hodnoty (soukromí, informační sebeurčení, rozhodování o sobě, důstojnost jedince) jsou chráněny jako hodnoty objektivního práva (tedy i bez žádosti dotčeného subjektu musí stát zasáhnout) nebo jde o to, v jakém rozsahu si dotčený subjekt okruh svého soukromí vymezi sám. Potvrdil tak teoretické závěry *E. Wagnerové* a *P. Holländera* ohledně hodnocení právních a skutkových okolností každého jednotlivého případu. Zabýval se rovněž praktickými otázkami náhrady života nebo citové újmy v penězích (žaloby na ochranu soukromí osob blízkých jako sekundárních obětí nemajetkové újmy vzniklé usmrčením člověka pro praxi práva na ochranu osobnosti). Toto vystoupení zaujalo mimo jiné tím, že referent našel vhodný neutrální obrat pro pracovnice odkrývající část svého soukromí až intimity označením „modelka v erotickém videochatu“ a ve spojitosti s tím poukázal na skutečnost, že ve sporu o odstranění takových záznamů se žalobkyně z velké části sama vzdala své důstojnosti a vážnosti ve společnosti, resp. sama přispěla ke značnému snížení hodnoty těchto osobnostních statků. Opět tak vznikla tradiční a stále otevřená otázka, zda se lze zřeknout základních práv a svobod a jak potom chápat formulaci čl. 1 věta druhá Listiny o nezadatelnosti základních práv a svobod. Tuto část konference poté uzavřelo vystoupení *Z. Kühna* (Právnická fakulta UK, soudce NSS), který se věnoval aktuálním otázkám ochrany soukromí v souvislosti s internetem. Poukázat na „předinternetovost“ Listiny (což lze její autorům ovšem těžko vytkat) ve srovnání Listinou základních práv EU. Možnosti přístupu nejen k osobním údajům, ale i vzorcům chování sledované osoby jsou nyní přístupné prakticky každému. To co bylo možno před 15 lety zjistit snad jen prostřednictvím soukromého detektiva, je dnes zjistitelné v síti. Díky stopám, které svou aktivitou na různých portálech, při platbách, stahování atd. zanecháváme, lze dospět ke zcela zásadním informacím. Proto vzniká otázka lhůty, ve které by měly být takové záznamy provozovateli odstraňovány. Konference se těšila velkému zájmu odborné veřejnosti a rovněž bohaté diskuse k jednotlivým příspěvkům přinesla množství dalších podnětů pro zpracování konečné podoby výstupu z konference.